

Trgovinska in obrtna zbornica.

(Dalje in konec.)

XVI. Gosp. zbornični svètnik Anton Klein poroča o dopisu c. kr. deželnega sodnijskega predsedstva v Ljubljani; v tem dopisu se stavi vprašanje: katera dela bi brez oškodovanja obrtnikov v tukajšnji kaznilnici, doma ali izven doma, mogli opravljati kaznjenci in do katerih delodajalcev bi se bilo treba v tej zadevi obrniti. Poročevalec meni, naj bi se ob gorkem letnem času porabili kaznjenci pri poljskih delih, kajti v ljubljanski okolici treba je toliko delavcev, da bi najbrže vsi kaznjenci našli delo. Ob mrzlem letnem času mogli bi se kaznjenci v mestu izven doma porabiti za navadna dni-narska dela. Oni kaznjenci, kateri ne smejo zapustiti kaznilnice, mogli bi izvrševati dela, katera bi jim moglo odstopiti ravnateljstvo c. kr. kaznilnice ali pa taka dela, katerih izvrševanje bi ne škodovalo tukajšnjim obrtnikom. Poročevalec stavi predlog: Zbornica naj izvoli v gorenjem zmislu izreči svoje mnenje.

Predlog se vsprejme.

XVII. Gosp. zbornični svètnik Anton Klein poroča, da se vprašanje, kako naj bi se uravnalo delo v kaznilnicah in prisilnih delavnicah, ne da bi škodo trpeli obrtniki, dežela in država, uže več let sem pretresava in da so v tej zadevi obrtniki, obrtna društva, trgovinske in obrtne zbornice poslale prošnje do visoke vlade, do vis. državnega zastopstva in do vis. deželnih zastopstev. V zadnjih letih se je to vprašanje v obrtnih krogih prav nadrobno razpravljalo ter se prosilo, naj se v kaznilnicah in prisilnih delavnicah dela, katera so postavno kot rokodelska zaznamenovana, izvršujejo samo za lastne upravne namene ali za namene drugih državnih ali deželnih zavodov, dalje, da se ne smejo izvrševati taka dela z namenom, da se blago dalje prodaja za privatno rabo, bodi-si v večji, bodi-si v manjši meri, bodi-si, da to izvršuje privatni podjetnik, bodi-si država sama; dalje, da bi se delavci v takih zavodih porabljali za izdelovanje takih obrtnih izdelkov, kateri se izključljivo izvažajo.

Prvi del te prošnje je visoko državno upraviteljstvo uže izpolnilo in kaznjenci se ne rabijo samo za lastne koristi kaznilnice za izdelovanje obleke, marveč tudi hišne oprave, delajo se v kaznilnicah surovine, kakor sukno, platno, loden itd., uniforme za služabnike raznih oblastev. Tudi v Kranjski se je to vprašanje uže večkrat pretresavalo in bavil se je ž njimi tudi vis. kranjski deželni zbor in to posebno v zadnjem letu vsled peticije kranjskega obrtnega društva, katero se je posebno pritoževalo proti veliki konkurenci prisilne delavnice. Vdeleženi krogi so naprosili tudi trgovinsko in obrtno zbornico, naj se poženè za koristi rokodelskih obrtov.

Vsled tega bavil se je odsek zopet s to zadevo ter sklenil, slavni zbornici priporočati, naj se do vis. deželnega zbora obrne za odpomoč.

V letu 1870 je bilo v Ljubljani 10 knjigovezcev, 42 krojačev, 71 čevljarjev, 23 mizarjev; v l. 1875 bilo je 11 knjigovezcev, 36 krojačev, 62 čevljarjev, 33 mizarjev;

v l. 1880 bilo je 11 knjigovezcev, 40 krojačev, 64 čevljarjev, 30 mizarjev, in 1885. leta bilo je 13 knjigovezcev, 45 krojačev, 71 čevljarjev, 27 mizarjev.

Iz teh števil je razvidno, da se ti rokodelski obrti v 15 letih tako rekoč prav nič niso pomnožili, dasi se je število prebivalstva povišalo ter se več potrebuje blaga, katero izdelujejo ti obrtniki. Položaj teh obrtnikov pa je tudi izza zadnjih 15 let postal izdatno slabjši, ker so se izdelovalni stroški zeló povišali; zaslužek pa je zarad tega postal mnogo manjši, ker se je število pomočnikov pri teh obrtih znatno zmanjšalo in je bila konkurenca c. kr. kaznilnice in prisilne delavnice neovržljivo od leta do leta močnejša. Da obrtniki ne morejo zdržati konkurence takih zavodov, je pač lahko umevno.

Odsek meni, da bi se visoko deželno zastopstvo brez oškodovanja deželnega zaklada moglo ozirati na opravičene želje rokodelskih obrtnikov. To bi se po mnenji odsekov dosegló, če bi vis. deželni zbor sklenil, da se v prisilni delavnici ne smejo več vsprejeti rokodelska dela za privatne osebe; da se odraščeni prisiljenci ne smejo več poučevati v obrtu; da prisiljenci smejo izvrševati dela samo za potrebo zavoda in za druge deželne zavode, kakor tudi za dobrodelna društva; da se prisiljenci, kakor lansko leto, uporabljajo pri poljedelstvu, pri gozdarstvu, pri cestnih delih, dalje pri zgradbah hudoornikov in pri osuševanju barja. Dalje bi k dosegi nameravanega smotra mnogo pripomoglo, če se, kolikor možno, tkanje platna poveča, če prisiljenci izdelujejo platno za čevljarje in krojače, če izdelujejo pozlačene letvice, užigalno leseno žico, škatlje za lekarnarje in dr., če se vpelje tkanje jute in bombaževine, dalje izdelovanje lodna, in če se povekša pletenje mrež in slamnatih preprog, izdelovanje zavitkov in škatljic za užigalice.

Odsek je uverjen, da bode vis. deželno zastopstvo podrobno pretresavalo to vprašanje ter ugodilo pravičnim željam obrtnikov in predlaga:

Slavna zbornica naj v zmislu tega poročila predloži peticijo vis. kranjskemu deželnemu zboru.

Predlog se enoglasno vsprejme.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

54.

Plemstvo avstro-ogersko.

(Konec.)

Pred dualizmom je živeló visoko plemstvo avstro-ogersko po zimi najraje na Dunaju. Tu ima ono jako lepih, knežje opravljenih palač. Po dualizmu je začelo domá ostajati, po zimi stanuje najraje v glavnem mestu dotične dežele, in po letu na starih, arhitektonsko lepih svojih gradovih, ki so obrobljeni s prekrasnimi parki in gosto zaraščenimi šumami.

Magnati madjarski, poljski in hrvatski se radi pokazujejo v starem narodnem kroju. Ta kraj je sicer zeló drag, ali je tudi jako maleričen.

Veliko bolj strogo narodno od visokega plemstva avstro-ogerskega je niže plemstvo, vzlasti madjarsko, poljsko in hrvatsko. Drži se strogo starih domačih običajev tako, da se le s težavo udaja po nekoliko novodobnim zahtevam. Žalibog, da to plemstvo bolj in bolj propada ter leze v siromaštvo. Marsikater potomec nekedaj velike, mogočne in slavne rodovine postopa brez dela po mestu, dosti potov pomanjkanje trpi, posestvo njegovih prednikov pa imajo v rokah ljudje, ki se ne upirajo novodobnemu napredku, nego z bistrim razumom osvajajo od njega vse, kar vedó, da jim utegne hasniti. Zná se, kako zeló se je zadolžilo madjarsko in poljsko plemstvo. Mnogo so zakrivili tudi špekulativni judi. Tudi znamo za svet, ki ga je dal nekdo madjarskim plemenitašem: „Poženite svoje sinove s hčera mi judovskimi, pa se bodete dolgovi znebili“.

Poglejmo si še bosensko plemstvo. Večina bosenskega plemstva zavrgla je vero Kristusovo in se pomuhamedanila, ko so Osmani Bosno osvojili. To je učinilo zbog tega, da si je rešilo svoja posestva in staro svojo veljavo. Ti renegati, te poturice so telesno in duševno mnogo bolj razviti od bedne raje. Bosenski plemenitaši so visokostasni in koščeni, širokopleči in žilavi; na čelu jim kraljuje ponos in samosvest, česar ne opazujemo pri ubogi, toliko časa zatirani raji, ona je ponižna in udana predpostavljenim. To bosensko plemstvo je imelo svoje dni izredno veliko veljavo pri narodu. Ponaša se s svojimi avitskimi pravicami, ter je ohranilo tudi stara slovanska imena.

Ali ti begi in agi so bili vsak čas najnevarnejši nasprotniki centralne vlade v Stambulu, in najsilnejši opONENTI vezirom, ki jih je vlada v Bosno pošiljala. Kajti v njihovih rokah je bila ne samo moč in veljava, ampak tudi véliko posestvo. Še le znani graničar Omer paša jih je ukrotil 1850. l. potlačivši njih ustanek. Sedaj jim je vlada vzela desetino, pravico lovsko, ribiško, in mitnino, nastavljala jim je tuje osmanske uradnike, ter jim podrezala sploh vsako vplivanje na javne zadeve. Na vse zadnje je odredila celó to, da noben Bošnjak ne more dobiti nobene javne službe. Tudi jih je preobložila z davki, in njihove sinove je od 1864. l. naprej začela uvrstovati v redno vojno. S kratka, vlada se je poprijela najstrožih sredstev in naredeb, da jih vpogne in zlomi.

Od slej je to nekedaj tako ponosito in razuzdano plemstvo se začelo bližati bedni raji, katero je popreje zatiralo. No, nič čudnega to, kri ni voda.

Naši dopisi.

Dobrova dné 4. aprila. (*Kmetijsko predavanje.*) Dné 27. p. m. popoldne od 3. ure naprej imel je tukaj deželni potovalni učitelj kmetijstva, gosp. Gustav Pirc, predavanje o kmetijstvu. Govoril je sploh o kmetijstvu, osobito pa o živinoreji in sadjarstvu. Risal je kaj temeljito in po domače-umljivo one vzroke, kateri dandanes kmeta hudo tarejo in mu položaj njegov vedno težav-

nejši in neznosnejši delajo. Popisal je vse one nove potreščine, katere so se v teku časa med ljudstvom sploh udomačile, kojih pa naši predniki pred 40—50 leti še poznali niso, ker so jim za hrano in obleko s prav malimi izjemami edino le domači pridelki zadostovali. Povedal in dokazal je, da se iz zemlje in od zemlje dandanes ravno toliko in tudi še več prideljuje, kot se je ob onih časih pridelovalo, a vsakdanjim potrebam pa to vendar nikakor ne zadostuje. Ljudi je po družinah vedno več, delavci, dninarji in posli so pa od leta do leta dražji, tuja konkurenca domače pridelke na trgih spodriva, oblači se vse sploh z tujo kupljeno robo, katera je draga, a le prav malo trpežna. Obleka iz domače jerhovine, domačega sukna, platna in mezlana nosila se je leta in leta, a bila je pri vsem tem, če tudi ponošena, še trdna. In, kako je dandanes gledé obleke sploh? Pomladi se človek za drage denarje s tujo kupljeno robo prav lepo obleče, a v jeseni ima od vsega tega navadno le še nekaj razcapanih cunj; treba je zopet nove obleke, ki pa ravno tako kmalu promine. I to samo je uže velikansko davčno breme. Kave pred 30 leti še skoraj nikdo poznal ni; dandanes nahaja se pa uže v vsaki koči najoddaljenejega kota domovine. Zopet drug davek, ki domovini na leto mnogo stotakov stane. In, kaj pa še le „šnops“ iz vode in špirta napravljen? Vsaka kapljica te peklenske kuge je pravi strup. To je pravi „tekoči hudič“, ki ga človek z vsakim požirkom v-sé vliva; vniči duha in telo popolno. Šnopsar ni za nobeno resno delo več zmožen; truplo se mu počasi usuši, duh pa neumen postane in ni več zmožen, pošteno misliti, resno preudarjati in sklepati, toraj tudi ne več koristno delovati. Iz družine, med katero pričel je ta „tekoči hudič“ gospodariti, zgine mir, edinost, zadovoljnost, marljiva delavnost, red in blagoslov božji. V taki družini naseli se celi pekel z vsemi svojimi zliduhovi. In, nasledek temu je: moralični, fizični in gmotni propad, slednjič pa boben zapoje, ker je šnops ves blagostan poprej sicer premožne in poštene družine totalno vničil in požgal. Toraj proč za vselej s to peklensko pijačo!

Povedal je potem tudi vse napake, katere se pri živinoreji nahajajo ter poučil poslušalce, kako naj se prizadevajo, je polagoma tudi popolno odpraviti in živinorejo, živi kapital vsake kmetije, pošteno zboljšajo. Ravno tako je priporočal ljudem racionalno gojitev sadjarstva, katero poleg nepomeuljivega truda gotovih in lepih dohodkov daje in donaša. Temu najboljši dokaz je lanska dobra sadjarska letina, katera je Kranjski do en milijon goldinarjev vrgla. In ta ogromna vsota bila je tako rekoč na — cesti pobrana.

Ves govor, kateri trajal je nad poldrugo uro, poslušali so navzoči posestniki kaj pazno; vsaka beseda bila je navdušeno sprejeta. Vseh poslušalcev bilo je do 300; obširna soba I. šolskega razreda bila je kar natlačena.

In — sodba med tukajšnjimi kmetovalci, kateri bili so pri predavanji navzoči, je sedaj o vsem splošna: Ta gospod nam je pa res veliko temeljitega o kmetijstvu povedal. Tako izvrstnega poduka še nikoli od gospo-